БЕЗПРИТУЛЬНІ ДІТИ

По дорозі до ресторану, де на нього чекало кілька приятелів, Чарлз Бенедикт помітив, що на протилежному боці вулиці за ним хтось іде назирці. О цій порі на тротуарах повно людей — обідніх відвідувачів універсамів, але па вузькій вулиці було неважко запримітити переслідувача; він то розчинявся у гуртах пішоходів, то виринав з них, позираючи через дорогу на Чарлза, ніби хотів пересвідчитися, чи той нікуди не дівся.

Якийсь хлопчина, чудернацько вдягнений у брудні, колись білі, штани і так само брудний, колись білий, ковбойський капелюх. Низенький на зріст, справжній гном. Він насилу встигав за Чарлзом — високим енергійним чоловіком, що й тепер, як завжди, поспішав.

Дочекавшись зеленого світла, Чарлз швидко перейшов вулицю. На цей раз хлопець не встиг сховатися за перехожими. Підходячи до брівки, Чарлз побачив, що то не хлопець, а дівчина, вбрана як хлопець, у заяложеному одязі, з недоладною здоровенною сріблястою пряжкою иа поясі. Чоловічі штани віддималися в неї на колінах, благенька блідо-голуба сорочка, вилиняла від прання. Незнайомка пильно дивилася на Чарлза з-під крисів фетрового капелюха. А повз них проходили жінки, вбрані як то й годиться для походу по універсамах. По тротуару дрібно вицокували каблучки їхніх чепурних черевичків.

Чарлз і дівчина глянули одне на одного. Вона бентежила його, дратувала, але Чарлз, як завжди, коли був на людях, не давав узнаки, що йому неприємно. Чарлз мав себе за напівофіційну особу. Він був архітектором міста, яке починало цікавитися своєю долею, організовуватися в комітети планування майбутнього,— архітектором великого шаленого міста, в якого, можливо, того майбутнього і немає, але Чарлз вірив у планування, у його корисність для всіх прийдешніх

років і десятиліть, байдуже, прийдуть вони чи ні. У цю мить він вагався, чи слід посміхнутися до дівчиська.

Чи міг віп її знати? Збігла донька котрогось із його знайомих? Дві чепурненькі жіночки зацікавлено глянули на Чарлза й дівчину.

— Містер Бенедикт? — запитала дівчина.

— Ну то й що?

Варто було їй заговорити, як Чарлзові стало ясно, що бачить її уперше. Голос безбарвний і млявий. її вимова одразу нагадала йому провінцію, село. На маленькому негарному обличчі застиг вираз зосередженої рішучості. "Якась пеиормальна",— подумав Чарлз. Хвора дівчина. Хоч він і не знав її, а проте в зовпіш-иості цієї дівчини було щось зловісно знайоме. Вицві-лі, рудуваті, ледь вигпуті брови, очі великі й витрішкуваті, їй можна дати років вісімнадцять. Ще юна, щоб бути жінкою, хоча вже й не підліток.

— Ти такий високий... я зроду не подумала б, що ти такий височенний,— проказала вона повільно. Слова у неї виривались якось бездумно, невпевнено. "Чи не наркоманка, бува?" — мимоволі подумав Чарлз.

— Що? Що ви?..

— Я читала про тебе. Ти проектуєш будинки та всяку всячину для бідних, і парки...— носком черевика вопа водила по тротуару. Нога вище кісточки блиснула білішою. Чарлз дивився, як непомірно велика кісточка рухається під шкірою. Дівчина копирсала тротуар черевиком, і невеликий шрам на шкірі перекочувався через кісточку. Долаючи ніяковість, дівчина посмілішала і вже рішуче заявила:

— Мені самій треба грошей, я бідна, я не з цього міста, але я бідна... Мені треба грошей сьогодні, зараз.

— Мені прикро...

Чарлз оговтався. Він був приємний, порядний, здібний чоловік. Багато років Чарлз наполегливо працював, поки став такий, який є; він ніколи не кидає слів на вітер. Навіть із дітьми,— а в нього чотири сини,— він ніколи не говорив, не зваживши слів,—адже сказаного не вернеш.

— Чому тобі прикро? — спитала дівчина.—Тому, що ти не впізнаєш мене?

Здається, треба кінчати. Чарлз одвернувся і швидко пішов геть.

— Ти не впізнаєш мене? — розпачливо гукнула дівчина йому навздогін.

Вона пішла поруч, тоді забігла наперед. Його раптом охопила паніка, — а що, як дівчина справді несповна розуму або одурманена наркотиками? Кінчики ніздрів її дитячого носика побіліли й роздувалися з люті. А зуби в неї нерівні. Ошкірила їх і стала схожа на загрозливого неприємного ховраха. Стояла перед ним, заступивши дорогу, вже зовсім не схожа на дитину, стояла, ніби гном, важка й незграбна, навіть при своїх п'яти футах зросту.

— Здається, ви помилилися,—лагідно промовив Чарлз.

Він звик, що його зупиняли на вулиці чи в коридорах нижпіх поверхів Будипку мерії та окружного управління. Його часто гукали на ім'я незнайомі — вони потім виявлялися чемними добропорядними жінками і майже його сусідками, або недорікуватими, злими стариганами, дивакуватими дідами з тих, що проводять дні на лавках у центральному парку, байдуже розглядаючи перехожих. Такі люди, як він сам, його

рідко зупиняли, хіба що знайомі. Молоді люди не турбували Чарлза ніколи. Ніколи не зупиняли його такі, як ця дівчина.

— А в нас є щось спільне,— сказала вона.

На її негарному личку навіть промайнуло щось — ніби спроба підморгнути, проте чи підвели м'язи, чи ще чомусь, але обличчя лишилося безвиразним. Тільки зуби ожили, ощирились посмішкою. З-під рудуватих вій насторожено виглядали очі. Чарлз відчув жаль до дівчини, такої поганкуватої, з кістлявим, непринадним тілом. Чому вона так болісно осміхається? Чому в неї таке порожнє обличчя?

— Ти думаєш, я божевільна, га? Жебраю?

Він одмахнувся від неї, все ще усміхаючись. Краще відступити, усміхаючись. І все ж таки Чарлз не зовсім одвернувся від неї, побоюючись цього неприємного, пустого личка. Він зробив кілька кроків, дивлячись на неї, потім трохи звернув убік і заспішив у натовп пішоходів. Ішов квапливо, широкими кроками, занепокоєно думаючи, хто ця дівчина. А втім — яка різниця? Вона для нього ніхто. Вона навіть і не дівчина, жінка.

Обід тривав дві години. Чарлзові друзі — приємні люди, як і він сам, вони легко спілкуються одне з одним. Усі вони досить інтелігентні, але, як і Чарлз, добре виховані й тому не підкреслюють цього. Всім Ум у житті пощастило, і всім тепер уже за сорок. У міру того, як зростали Чарлзові професійні успіхи, він переходив з однієї установи до іншої в різних районах міста, аж поки дістався до Будинку окружного управління в самому центрі. На цьому шляху він знайомився з людьми, схожими на нього, які також стали відомими й напівофіційними особами. Він відмовлявся від давніх приятелів і заводив натомість нових, хоча жодного з них не можна було назвати другом,— нони були потрібними знайомими. Друзів у Чарлза немає, у людей його віку і його становища друзів і не буває — — вони бувають у простіших людей.

Коли Чарлз повернувся до контори, секретарка повідомила:

— До вас приходила якась молода жіночка. Вона казала, що ви обіцяли взяти її на роботу.

Чарлз приховав здивування.

— Як її прізвище?

Секретарка подала папірець. "Елізабет Джун Сміт".

— У такому чудернацькому одязі. Широкі штани... І наче ковбойський капелюх.

— Я ніби такої не знаю,— сказав Чарлз. Він зайшов до свого кабінету і забув про дівчину. На стіні павпроти нього висів збільшений фотознімок міста. Чарлз сидів, розглядаючи знімок і мріючи про чудове, казкове, досконале місто, яке виростає на місці сфотографованого.

З вікна видно куточок цього міста, але, огорнутий смогом, він нецікавий. Раптом Чарлз відчув, як у ньому, проймаючи все єство, піднімається несподіваний приплив відрази.

Додому Чарлз повернувся пізно, десь над восьму вечора. Дружина сказала, вибачаючись:

— Хлопці були голодні й повечеряли самі. Шкода...

— Та нічого.

— Найменший — чотирирічний Террі — показав батькові свій малюнок. Білявий, надзвичайно вразливий малюк без кінця щебетав

тоненьким здивованим голоском. Чарлз дуже любив синів, йому аж не віри-лося, що це його сини, що саме він дав життя цим створінням.

Франсіс налила йому чогось міцного, і Чарлз із склянкою в руці подався до своєї кімнати. Свій кабінет він любив. Тут усе було так, як він залишив уранці. Він визирнув через вікно у дворик, де ще двоє синів гралися з якимось хлопчиком. Трава на газонах яскраво зеленіла. Полишені автокосаркою смуги були неприродно різкі. Це добре, що сьогодні приїздили робітники й підстригли траву і що все утримується як слід.

Чарлз самотужки вийшов у люди, створив порядне життя для себе й для синів, і це здавалося йому неабияким досягненням.

Франсіс подала вечерю і розповіла, що вона сьогодні робила. Він, як завжди, намагався уважно слухати її. Його дружина була весела, жвава блондинка. Правда, останнім часом так складалося, що подружньому життю він приділяв менше часу, ніж хотілося б. Чарлз одружився з Франсіс, своєю ровесницею, шістнадцять років тому. Обоє походили із зубожілих родип, хоча вона була городянка, а його батьки жили на занедбаній фермі, на околиці невеликого містечка біля західного кордону штату. Коли вони зустрілися, життя в пих обох тезк було схоже, Франсіс навіть зовні скидалася на нього — струнка, ширококоста дівчина, непогана спортсменка. Вони були помітною, симпатичною парою — обоє біляві, привітні, одне слово, звичайне здорове подружжя... Це вже згодом, десь років під тридцять п'ять, Чарлз відкрив, що він людина не пересічна.

Тепер справи вимагали від нього мандрівного життя, а Франсіс сиділа вдома, і хоч вона лишалася така ж, як раніше,— ясноволоса, чуйна, любляча, добра жінка,— але якось віддалялася від центру його устремлінь, приміром, як старша сестра, чи що.

Він дуже любив дружину і синів, жив для них.

Після вечері Чарлз працював у кабінеті. Телефонував у справах. Та сьогодні щось заважало зосереди-

тися, відволікало, щось було негаразд, не вщухало невиразне відчуття тривоги. Мимоволі намагався щось пригадати, але марно. До двереіі кабінету підійшов Брюс, і Чарлз відразу збагнув, що старшому синові щось потрібно. Він давно звик до того, що людям завжди щось потрібно від пього, він непомильно розгадував їхні хитрощі, приховані за вихованістю та безтурботними, щирими усмішками. Брюсу вже чотирнадцять, він увесь вільний час гуляє на вулиці, але сьогодні залишився вдома і ось тепер торохтить лагідному всміхненому батькові:

— Отой хлопець у школі... як він мене дратує... і знаєш — він негр... Я справді намагаюсь не кривдити І'ЇОГО... Сьогодні на уроці історії, уявляєш, один учень не знав, що таке Хіросіма, хоч усі знають, що там скоїлося...

Брюс знав, що батько дуже любить його, але останнім часом зробився незрозумілий, дражливий, замкнувся в собі, ніби хотів вирватися з-під батькового впливу. Однак зараз син користався з того, що був батьковим улюбленцем, і теревенив, щось приховуючи за жартівливим, змовницьким тоном.

— Ти хочеш про щось поговорити зі мною? — запитав Чарлз.

Син опустив очі.

— Розумієш, щось чудне... Я не хотів казати матері...

— Що саме? — квапливо перепитав Чарлз.

— Сьогодні в школі на останній перерві — ми вже збиралися на бейсбол — до мене підійшла якась особа.— Брюс хотів своїм виглядом

заспокоїти батька, мовляв, це новина як новина, нічого особливого і не варто хвилюватися.— Дівчина...

— Дівчина? Твого віку?

— Ні, не мого. Старша. їй, мабуть, усі двадцять.

Чарлз здивовано дивився на сина. Він не думав, що тій дівчині стільки років.

— Не знаю, що їй треба, може, хоче, щоб ти влаштував її на роботу, абощо... Вона з Мсдіии, каже, це твоє рідне місто... звідки вона довідалась? Не знаю, що їй треба... Вона весь час витріщалася на мене. Якась дивна. Казала, що дуже хоче їсти. Вчитель був у сусідньому кабінеті, мабуть, підслуховував. Він звелів їй вийти...

— Але чого вона хотіла?

Брюс провів по лобі долонею — меланхолійний жест невпевненості, якого він навчився від старших, може, й від батька.

— Здається, вона була біля нашого дому. Принаймні вона так каже. Вона знає, як і що в нас дома — певно, зазирала до нас у вікна...

— Що?

—■ Вона була якась збуджена й ніби посміхалась до мене. Це вже коли зайшов містер Бедфорд. І весь час торохтіла, плела щось недоладне... казала, що має право жити у нас, так само, як я, що ми повинні дозволити їй жити з нами... що в тебе багато грошей І ти хочеш роздавати їх бідним, так ось вона бідна, і ти маєш віддати їй ті гроші...

— Я маю віддати їй гроші?

— Ну щось таке. Та вона якась божевільна... весь час хихотіла і все підсовувала до мене свій стілець... А вдягнена, мов справжнісінький псих...

Чарлз відчув, як у нього закалатало серце. Він дивився на сина й намагався вгадати, чому той раптом замовк. Брюс стояв і ніяково дивився на батька.

— Що ще? Говорила вона ще щось?

— Це все,— відповів Брюс.

Смагляве розумне обличчя старшого сина так і лишилося непроникним. І Чарлз перепитав ще раз:

— Більше нічого не сказала?

— Ні.

Але й тепер він не повірив сипові.

Наступного ранку вона чекала на Чарлза в коридорі перед його кабінетом. Сиділа на підлозі, підтягнувши коліна до грудей.

На ній були ті самі заяложені білі штани, крислатий капелюх лежав на колінах: вона мала такий вигляд, ніби чекала на нього ще від учорашнього дня. Без капелюха здавалася ще молодшою. Чарлзові раптом видалося, що вій добре знає колір її коротко підстриженого на лобі вогненно-рудого волосся.

Він пропустив її до свого кабінету і тремтячою рукою зачинив двері.

— То тепер ти вже знаєш, хто я? — спитала дівчина.— Поглянь иа мене.

Вона зухвало пройшлася по великому кабінету, певна, що Чарлз стежить за нею. Була вона сповнена якоїсь дивної хворобливої енергії. Біля вузького вікна, що здіймалося від підлоги до стелі, дівчина зупинилась, і, впершись руками в стегна, стала критично споглядати місто.

— Я знаю про тебе все,— повагом сказала вона, дивлячись на Чарлза через плече.— Мати збирала статті про тебе. Всі ці роки вона передплачувала газету вашого міста, а я до останнього часу так і не знала, навіщо це їй... А дізналася тому, що вона померла, її приятелька все мені розказала. Геть усе. А мати померла кілька тижнів тому.

Вона дивилася на нього через плече, її просте обличчя зашарілося від збудження і тепер було майже гарне.

— Ти не хочеш запитати, як вона померла? Чарлз зробив зусилля, щоб не відвести погляду.

— Тож як вона померла?

— Нещасливий випадок. У машині. З п'яних очей.

Вона різко відвернулась од вікна, енергійно потерла долоні.

— Так ось, містере Бенедикт, я забрала свої речі, вони тепер на автобусній станції, в камері схову,— Вона говорила в ніс, гугнявила, як гугнявлять на Чарлзовій батьківщині, і все ще час од часу нервово посміхалася, показуючи зуби.— Взяла метрику. Фотографії. Старі знімки. І ще пачку старих листів та деякі газетні вирізки... може, для декотрих не зовсім переконливі, але досить промовисті для нас із тобою та ii для будь-кого іншого, хто зацікавиться...

— Скільки тобі років? — зненацька урвав її Чарлз.

— Двадцять шість.

— Он як!

Чарлз мимоволі опустив руки. Двадцять шість!

— За метрикою я Елізабет Джун Сміт, але друзі звуть мене Сміт, Сміт, — весело промовила дівчипа, підходячи до Чарлза впритул.— То що, шкода тобі, що її вже немає? Чому ти мовчиш?

Чарлза раптом охопила паніка.

— Лорі Гебб? — запитав він.

— Та вона ж, Лорі Гебб! Отже, ти знаєш її ім'я! Дівчина засміялась і запанібрата поплескала його

по руці.

— Я давно, давно не бачив її..,— почав Чарлз.

— Авжеж, двадцять шість років, авжеж... Але якщо ти знаєш її, то знаєш і мене. То як тобі подобається отака зустріч зі своєю донькою?..— І вона підняла до нього своє обличчя, яке раптом полагіднішало. Та й голос її теж став лагідний.

— Я нічого не знав про це,— повільно вимовив Чарлз,— зовсім нічого...

— Що ж, тепер знатимеш.

Чарлз притулив долоні до обличчя, йому зробилося недобре. Дівчина стояла навпроти, зовсім близько. Він боявся, що йому запаморочиться в голові, що його замлоїть... Дівчина щось говорила про міжміський автобус, про те, як "зав'язувала знайомства", як перебивалася купленими на вулиці пиріжками... її мова була весела й збуджена, наче в п'яного.

— Вчора я ходила біля твого дому. Боже, у тебе, певно, водяться грошенята! А яка у тебе жінка? Мабуть, леді з цих місць? Га?

— Я... я не знаю, що тобі...

— Ти казав їй про мене?

— Я не знав, що ти є. Я все ще... все ще не можу...

— Мене звуть Елізабет Джун Сміт,— роздратова-вано обірвала його дівчина,— і я б не радила тобі забувати це ім'я! І не забивай мені баків різними дурницями. Чого витріщився? Як хочу, так і говорю! Може, в твоєму шикарному кабінеті й пе балакають голосно, тільки мені на це начхати. Досить уже мною попихалп. Все життя тільки й чую: "помовч" та "замовкни". Вона завжди лишала мене в баби, бо сама тільки й знала віятися — все думала, ніби вона красуня, не те, що я, мені вона весь час дорікала, що я потвора і що вона, мовляв, соромиться мене. А тепер вона померла, і ось я в тебе. У мене залишилося кілька доларів, я вже давно не їла нічого, крім пиріжків на вулиці...

Стривожений Чарлз мовчки дивився на неї. Зненацька він подумав, що його донька зовсім позбавлена жіночої принадливості.

— Скажи, що любиш мене. Любиш мене,— наполягала дівчина.

Чарлз не міг вимовити й слова, і обличчя в дівчини сполотніло від гніву. Колись давно, йому тоді було шістнадцять, він зустрічався з

дівчиною на ім'я Лорі Гебб. І тепер ясний здивований погляд Лорі стежив за ним з обличчя цієї незнайомки.

— Я... я не знаю, що й...

— Може, ти не хочеш дочки? — Вона шкірилась,— Я розмовляла з твоїм сином. Можу закластися — він твій улюбленець. Ллє віднині буде в тебе й донька. Ось я, перед тобою. Материна приятелька розповіла мені геть усе. Я все знаю. Коли мати зрозуміла, що завагітніла, вона відшила тебе і зійшлася з другим хлопцем, з яким також зустрічалась і який подобався їй більше, ніж ти. Він оженився на ній. Божевільна. Уявила собі бозна-що, обплутала його, і він оженився на ній. Вона й справді мала себе за красуню. Але я не хотіла б скидатися на неї. Я хочу бути саме такою, якою с. І не хочу бути схожою ні на кого іншого, ні на неї, ні на тебе.

До Чарлза дійшло: оця дівчина — його донька. Так, це його донька.

— Вона вічно десь пропадала,— обурено говорила далі дівчина.— Атож! І її врода згодилася їй! Цей чоловік, Гові Барт — він вважався моїм батьком, та й сам думав, що він мій батько,— пішов до війська, а коли повернувся, то кинув її — не знаю вже чому — я тоді була ще дитиною. Вона одержала розлучення і зійшлася з іншим, ти знаєш Ернеста Хааза?

— Ні. Ні. Я не знаю такого. І не знав ніколи,— Чарлз затинався,— Чи він... чи все це відбувалося у нас? У Медіні?

— А де ж іще? Ти більше ніколи не приїздив до Медіни?

— Усі мої родичі вже повмирали.

— Хай йому біс, усі повмирали,— весело повторила дівчина.— Нам залишиться більше місця, еге ж?

— Отже, твоя мати загинула. В автомобільній катастрофі?

— Врізалася в дерево. Майже зітнула окаянну голову. Людоньки, вона була така дурна, абсолютний телепень... Не те, що ми."— Дівчина грайливо глянула знизу Чарлзові в очі.— Все життя ниділа у тому смердючому містечку. Не те, що ми. Ми видряпались. Нам з тобою палець у рот не кладіїї.

Чарлз дивився па неї і думав про Лорі Гебб, ту дівчину, в яку він колись був закоханий, і яка дала йому відкоша через два тижні. Тоді він ще не був теперішнім Чарлзом Бенедиктом і навіть не став тим хлопцем, з котрого мав вирости теперішній Чарлз Бе-недикт.

Той Чарлз був довгий, худорлявий, сором'язливий, страждав од самотності, не міг знайти спільної мови з однокласниками, які нехтували ним... Йому хотілося наслідувати їхню хоробру поведінку, але він не знав, як це робиться. Та н що він взагалі знав? І от саме тоді в його житті з'явилася Лорі; впевнена в собі і в своєму місці серед підлітків, вона не побоялася подружити з ним. Може, вона хотіла закохати його, а може, просто пожартувала. Була життєрадісною, простою, але дуже привабливою дівчиною. Привабливою: манікюр, білі вовняні шкарпетки, на зубах завжди хрумтить запашна гумка... Пригадався той єдиний випадок близькості з нею в покинутому старому автомобілі біля саду її батька. Єдиний випадок. Вона безжурно притягла іього до себе, а потім відсторонила, так само безжурно й баіідуже, ніби між ними нічого н не сталося. Чарлз не міг збагнути цього. Йому здавалося, що його життя обірветься, що вій не зможе жити. Але його шістнадцятирічне життя тривало, він закінчив школу і дістав стипендію, щоб навчатися далі в університеті, а Лорі покинула його і одружилася з хлопцем, старшим за неї на кілька років.

Оце і все.

Ці події знов увійшли в Чарлзове життя, обурюючи його. Важко сказати, що більше обурювало його — сам розвиток подій, де він виступав неповнолітнім батьком, відштовхнутим батьком дитини, чи фіипл — оця особа у його детройтському кабінеті, яка не спускає з нього очей.

— Певно, кмітливий чоловік твого польоту не хотів би мати ніякого клопоту, чи не так? — вела далі дівчина.

— Я дуже хотів би допомогти тобі... щоб...

— То не тягни! Бо мені до зарізу потрібні гроші! Ніші!

— Я дам тобі, скільки скажеш...

— Я голодна. Давай зараз же.

Віп витяг гаманець і незграбно відрахував їй кілька крупних банкнотів. Дівчині перехопило дух. Вона розглядала гроші, переводячи погляд з однієї купюри на іншу, потім вимовила:

— Дякую. Дякую, що не поскупився.

— Зачекай, я ще випишу тобі чек. Ти певно... певно, дуже голодна... Давно не їла?

Вона зашарілася, ніби приємно вражена несподіваною увагою з його боку. В ній навіть прозирнула жіноча тендітність.

— Та вже щось куплю. Не турбуйся.

— А ти зможеш... дати собі раду?

— Ще й як!

Нона раптом натягла на голову капелюх.

Хотіла зробити це грайливо, але не змогла приховати свого збентеження. Ні, вона не дитина й не дівчина. На обличчі, шиї вже намітилися зморшки, злегка позначені брудом. Розпусна дитина — його донька. Двадцятишестилітня.

— А що ж ти робитимеш? — поцікавився Чарлз. Йому бракувало повітря, хотілося сісти, але він і

далі розмовляв стоячи.

—— Житиму. Своїм життям.

— Куди ти зараз поїдеш?

— Нікуди. Тут, у цьому місті, мені зовсім некеп-сько. її слова ввігнали Чарлза в піт.

— У цьому місті?

— Авжеж. Велике місто. Про таке я мріяла все життя.

— А не хотіла б ти податися ще кудись, скажімо, до Чікаго?

— Ні, дякую,— відказала вона безтурботно.— Я хочу бути ближче до тебе. Адже тут я зустріла батька, свого справжнього батька, і не хочу втратити його. Чи могла б я навідуватися до тебе додому, по неділях.

— Ні, не роби цього!

— Чому? Ти соромишся мене?

— Ти ж знаєш... знаєш... послухай,— насилу вимовив Чарлз.—Мені недобре... Це такий жахливий удар для мене...

— Ти не хочеш доньки?

Чарлз із страдницьким виразом заплющив очі.

— Не хочеш подружитися зі мною? Га?

— Звісно, що...

— Ти брешеш! Брешеш, як останній негідник! — весело заявила дівчина.

— Я не хотів образити тебе. Повір мені, будь ласка,— затинався Чарлз.

Вона ще глибше натягла свій клоунський капелюх. Повернулася до дверей.

— Не розкисай. Я люблю пустувати. Щоб ти знав, у мене своє життя і свої плани. Сама заведу собі другів. Єдине, що мені потрібне, це гроші і якийсь куток, де б я могла притулитися... Мені зайвого не треба, я не така. Це не для Сміт. Отож заспокойся.

Чарлз спробував усміхнутися. У її словах для нього звучав порятунок.

— Хочу, щоб ти звав мене Сміт. Так мене звуть.

— Сміт,— ледь чутно вимовив Чарлз.

— Ми з тобою навіть могли б укласти угоду, запросити юриста,— докінчила вона, збираючись іти,— як це роблять у вас в Детройті. Згода?

Кілька наступних днів Чарлз чекав од неї дзвінка. Коли вдома дзвонив телефон, у нього обривалося серце. Але вона не дзвонила.

Його життя йшло, як і досі, ті самі справи, клопоти. Минув тиждень, другий. До нього прилітали з Нью-Йорка, він сам злітав до Нью-Йорка. Злітав до Лос-Анджелеса на нараду. Але на відстані весь час думав про дочку, про дружину й синів... думав про свій затишний кабінет удома, про контору в центрі міста, про великі фотографії, карти й схеми, над якими працював, намагаючись втілити свої задуми в життя. Але все це тепер видавалося йому не вагомим, примарним. Він нічим не володів по-справжньому і не міг нічого довести до пуття.

Іще думав про Лорі Гебб. Десь далеко, в іншому місті, обідаючи в затемненому розкішному ресторані, він ввічливо кивав на слова своїх компаньйонів, а думав про Лорі Гебб, про те життєрадісне дівчисько, в якому навряд чи було п'ять футів зросту, з багатозначними посмішками, швидкою мовою, милими жартами — просте дівчисько, як на його сьогоднішній розум, але тоді для нього не було чарівнішої. її недбало оголені руки, її ноги, принадлива звичка жувати гумку — завжди жувала гумку! Пригадувалось її по-дитячому енергійне тіло, округле тендітне личко з рум'янцем і її вогненне волосся, довге й звабливо закручене внизу. Лорі зрадила його. І тепер, через двадцять сім років, він відчував майже фізичний біль від думки, що вона брехала йому, зрадила його. Оте дешеве дівчисько водило за ніс Чарлза Бенедикта. Вона жила, зовсім забувши про нього, народила дитину, його дитину, дожила в їхньому місті до сорока, спилася, мабуть, і тепер пішла з цього світу.

Мати його дочки.

Всюди, де йому доводилося бувати, навіть на марудних виснажливих нарадах з мером міста та його помічниками, його аж пересмикувало від

однієї згадки про Лорі. Про сам факт її існування в його житті. Як і всі факти, як статистику, виміри й дати, сам факт існування Лорі вже не можна змінити. Доки живе їхня дочка, доти житиме все, що породило її, житиме, десь причаївшись у ній, у її генах.

Він усе чекав дзвінка від неї. Адже невдовзі їй знову потрібні будуть гроші. Жінка переповідала все, що відбулося протягом дня, повідомляла про телефонні розмови, які його стосувалися, про клопоти синів, про їхню школу, бо громадські школи в місті зовсім занепали, або нерішуче починала говорити, що відчуває, як між ними виникає якась відчуженість, про свою самотність. — коли це з її віши, то що вона мас робити?

— Немає між нами ніякої відчуженості, звідки ти все це взяла? — піяково заперечував Чарлз.

Він часто обнімав дружину, ніби намагався заховати від неї своє обличчя. Часто пестив менших синів, відчуваючи їхню беззахисність. Щовечора, прийшовши додому, занепокоєно дивився в обличчя дружини, з острахом чекаючи погляду, який виказав би, що їй стала відома жахлива новина...

Нарешті дівчина подзвонила йому в контору.

— Такі великі птиці, як ти, завжди обідають по ресторанах. Давай і ми десь пообідаємо разом,—заявила вона безпричинно веселим голосом.— Це говорить Сміт, твоя знайома Сміт, твоя, ти знаєш хто! Я добре їла і непогано проводила час. Прекрасне місто. Я завела собі друзів у моєму районі... Хочеш побачити, де живу? То їдь до мене!

Заспокоєний її веселим тоном, Чарлз під'їхав иа вказану адресу. Виявилося, що це неподалік од східної частини, в нетрях міста. Це здивувало його, бо за отримані від нього гроші вона могла вибрати собі щось краще. З північного боку ця частина міста межує з університетом, і тому тут поруч з найбідніши-ми живе молодь певного типу — на вигляд

також дуже бідна, убого одягнена, патлата й неохайна. Будинок, у якому оселилася його дочка, був свіжопофарбований у яскраво-зелений колір, на ґанку біля входу сиділо п'ятеро чи шестеро молодиків, одягнених абияк, з довгими брудними патлами та блідими обличчями. Каламутними очима вони здивовано позирали на Чарлза. Квартира його дочки містилася на другому поверсі. Двері коридору були розчинені навстіж.

— Заходь! Здрастуй! Ну як тобі все це подобається? — вигукнула вона.

Гармидер, запах ладану чи, може, парфумів, її збуджена жестикуляція. На ній був той самий одяг, навіть той самий ремінь з широкою пряжкою, з-під вилинялої голубої блузки видніли плескаті груди. Вона метушилася навколо нього, намагаючись усадовити на стілець. Щебечучи, стояла навпроти й тримала рукою за підйом босу ногу, ніби виставлялася напоказ чи спокушала його.

— Вибач, я трохи напідпитку. Тут двері не зачиняються ні на хвилину, я маю скажений успіх... Але я нікому не виказала своєї таємниці... Боже, одна чорна дівчина, на ім'я Джінні, вона тут завжди вештається... зажди, хай вона прийде... Шість футів вісім дюймів заввишки, дебела дівка... боже,— тріскотіла вона, хихикаючи,— вона може переламати хребет будь-якому чоловіку! Вона...

Чарлз відчував до неї відразу. Але він слухав, терпляче слухав її базікання. У кімнаті панувало жахливе безладдя, повно всякого мотлоху, штора на вікні вся піднята вгору і, мабуть, давно вже зачепилася там.

Дочка чепурилася перед ним, не вгаваючи ні иа мить.

— У мене тут безліч друзів. Ми розважаємося. Всі люди чудові, якщо їм створити умови, правда ж? Мені треба трохи грошей. Мені слід було б завести постійний рахунок у банку. А як твої діти —твій син? Знаєш, віп симпатичний. Пі, тут не те, що вдома, тут у мене є друзі, яким я

подобаюсь. Прошу тебе, дай мені трохи грошей, і я потім довго не буду тобі набридати, їй-богу.

Він витяг гаманець. Але двері до кімнати все ще були відчинені.

— О, добре, добре! О, мені треба грошей, треба! — збуджено завела дівчина.

Чарлз якийсь час вагався, а потім відрахував їй півтори тисячі доларів. По дорозі сюди він зайшов у банк і приготувався до такої розв'язки. Але він не був готовий до її п'яного улесливого белькотіння, до того, що вона так візьме гроші від нього —ніби виявляючи йому велику ласку.

— Боже милостивий, Ісусе, о, як вони мені потрібні!..

Вона поспішила до ліжка і заходилася ховати гроші в подушку.

— Не роби цього! Не залишай їх тут! —вражено вигукнув Чарлз.— Тут їх украдуть.

— Тільки не мої друзі. І тільки не тут. У нас не такі порядки, як у вас, містере Бенедикт,—заперечила розпашіла дівчина.

— За такі гроші тебе можуть і вбити.

Вона тільки засміялась і відмахнулася від нього.

— Віддай їх мені. Я тобі їх потім поверну,—запропонував Чарлз.

— Ходімо обідати. Ходімо кудись до ресторану, щоб я могла показати тебе,— відповіла дівчина, ніби забувши про гроші.—Чекай, я пошукаю черевики... та чорт з ними...

Вийшли на вулицю. Вона щебетала, повисаючи у нього на руці. Босоніж була ще менша. Від неї йшов якийсь нудотний, неприємний запах. Чарлз відчував відразу до неї, до її заповзятливості, до її безтурботного базікання, до самого її існування. Вона розповідала про приятелів, називала низку імен, говорила про господаря будинку, про друзів, які до неї добре ставляться.

— їй-богу, ти повинен з ними сам поговорити! Вони знають, що й до чого! Вони могли б тут усе прибрати до своїх рук, у будь-який момент, тільки їм начхати, їм це все до одного місця: і місто, і країна, цілісінькі богом прокляті Сполучені Штати —і, повір мені, я їх розумію...

Вони зайшли до невеличкої піцерії. Не змовкаючи ні на хвильку, дівчина відкинула із скронь лискуче волосся. Чарлз дивився иа неї, неначе вперше побачив. Це його дочка говорить до нього. Його дочка. Чарлз бачив у її обличчі риси Лорі, риси тієї Лорі... міг навіть уявити в ньому і щось від себе.

Невже це можливо?

Чарлз зусиллям волі повернувся від мрій до дійсності. Дівчина замовила собі піцу 1 і кока-колу. Чарлз узяв каву. Дівчина весь час збуджено говорила, схоплювалася з місця, махала комусь у вікно на вулицю, її лице пашіло. Чарлз бачив, як щось проповзло в неї по лобі й сховалося в густому брудному волоссі...

Вона відсунула від себе піцу.

— Боже. Я, мабуть, виблюю.

— Що з тобою?

1 Італійський пиріг.

— Зажди. Зажди лишень.

Вона заплющила очі й кумедно почухалася об край стола. На її обличчі проступили великі краплини поту. Нечисленні відвідувачі ресторанчика поглядали від своїх столиків на Чарлза й дівчину. Надокучливо дзижчав вентилятор.

— Тобі краще? — спитав Чарлз.

— О боже,— вона притислася лобом до краю стола. Чарлз безпорадно дивився на руду копицю її волосся. Чи не божевільна вона? А може, хвора? Вона знову забубоніла:

— Ти мій батько. Це для мене неабищо, ха-ха. В мене є свої плани, але я останнім часом розклеїлась, вночі не засну, поки не прийму добрячої дози снотворного... Мені хочеться назад, додому... Мати померла, я була на похороні... на похороні бачила її обличчя, її волосся... У неї було таке ж волосся, як і в мене... Я любила її, але добре, що вона врізалася... від машини нічого не залишилось, і мені виплатили страховку... Я тепер теж хочу власну машину! І хочу, щоб у мене був мій власний куток!

Чарлз узяв її руку. Рука була зовсім холодна.

— Але ж у тебе с власний куток, чн ж не так? — лагідно заперечив він. "Для неї було б краще не жити",— майнула думка.

— Уночі тут гамірно. Поліцейські сирени, ще щось... я тут не можу заснути...

Вона через силу підвела голову. Жили на шиї напружились. Чарлз звернув увагу на те, що її зіниці були нечіткі, розпливчасті.

— О боже,— дівчина ніби прокинулася від важкого сну.— Котра година? Я спала цілий день... Не можу прокинутися!.. Мепі треба відіспатися від усього цього.— Вона насупила брови, зморщила лоба. Різко струснула головою, щоб остаточно пробудитися.— Слухай. Не лякайся. Забудь усі ті дурниці, що я тобі перзла. Я надто балакуча. Просто я сільська баба, та и годі.

— З тобою все гаразд? Ти не захворіла?

Дівчина встала, зачепивши стіл, і люто відкинула волосся з обличчя.

— Я вже спізнююсь на побачення, мене чекають. То краще віддай ті гроші зараз, бо мені ніколи. Я зовсім забула,— Дівчина простягла до нього руку і поворушила пальцями. Говорила вже голосніше.— Я їм усім так і відрізала: я зможу розплатитись, якщо треба, і не потребую для цього заробляти своїм тілом. Н їм не та потіпаха, що була вдома. Я належу сама собі й більш нікому. Ти краще не тягни, а давай гроші!

Чарлз, приголомшений, підвівся.

— Але ж...

— Мені вони потрібні. До зарізу. І без усякого махлювання.

Чарлз спробував вивести її з ресторанчика, щоб піддати гроші без свідків, але її не можна було зрушити з місця. Вона стояла з простягненою рукою. Зрештою, довелося віддати гроші тут, відрахувати п'ятнадцять стодоларових купюр, які вона жужмом запхала в кишеню штанів.

Вона вийшла.

Коли Чарлз вийшов слідом за нею на вулицю, її мже не було видно. Вона злилася з неквапливою юрбою млявих мешканців цього району — і

негрів, і білих,— людей, які знічев'я тиняються вулицями, бо їм нимає чого і немає куди поспішати. Чарлз стояв на гротуарі, оглядаючись навкруги. Його дочка? Несподівано цей район міста нагадав йому часи депресії, пік ніби він знову потрапив у тридцяті роки, у відразливі, порожні роки в його житті і в житті всієї країни, коли бездомні, безпорадні люди без майбутнього, .ножі на його дочку, збиралися докупи і, ще на щось сподіваючись, шукали роботи. Блукали з міста до міста, з міста до міста в пошуках роботи... І знову до іншого міста в пошуках роботи. Різниця хіба в тому, що ці молоді люди не шукають роботи. Вони не шукають уже нічого.

Вони проходили повз нього, він повільно обминав їх. Чарлз був вражений, приголомшений цим світом, його смородом. Чарлза оточували людські подоби, які вже й не були людьми в повному розумінні цього слова. Людська лавина, яка почала КОТИТИСЯ повільно, мчить дедалі швидше, нарощуючи свою руйнівну силу... Можливо, їх уже тисячі... отаких, як його дочка? Як оті обшарпані довговолосі юнаки, що траплялися йому назустріч? Можливо, їх уже мільйони, в цій людській лавині, яка ось-ось накотиться на нього і розчавить?.. Перед Чарлзом спинився хлопчина років двадцяти з рюкзаком на спині. Неприродно скоцюрблений, він простяг руку, але Чарлз одвернувся. "Щоб ти здох" — кинув хлопець йому вслід, однак без зла, байдуже.

А трохи віддалік, палицею докинути, височіли хмарочоси центральної частини Детройта. Деякі серед них були справжніми шедеврами сучасної архітектури.

"Чи не втрачаю вже я глузд?" — подумав Чарлз.

Якийсь час дочка знову не дзвонила йому. Однак він повсякчас думав про неї, згадував її лиснюче волосся, її завзяття. Подумки розмовляв з нею. Говорив їй: "Ти змінила все моє життя, моє майбутнє. Я, здається, люблю тебе... Я знаю, що ти моя дочка..."

Якогось суботнього вечора вони вже повернулися з гостей, коли Франсіс несподівано запитала:

— Вона там була? На вечірці?

Він дивився на неї, не розуміючи, що вона хотіла цим сказати.

Дружина почала безпорадно ридати.

— Що?.. Немає ніякої жінки, про що ти говориш! Яка жінка? Що ти маєш на увазі? — ніяк не розумів її Чарлз.

Але Франсіс не вгамовувалася. Вона знай прискіпувалася до нього, не відставала і в спальні, домучувала його тріскучим переляканим шепотом, не бажаючи будити синів. Чарлз розумів, що у неї істерика, і ненавидів її сльози і голос, і перекошене стражданням обличчя. Яка ж вона стара! Вона так швидко постаріла, значно швидше, піж він!

— Якщо ти надумав розлучитися, скажи мені. Я хочу знати правду — хочу знати, куди діваються гроші, що тобі треба від мене і що з тобою коїться. Що це за таємниці в тебе? Хто вона, і що їй треба? Вона теж одружена? Чи ви вдвох потішаєтеся наді мною? Чого ти хочеш? Що буде далі?

Чарлз стиснув голову руками — збожеволіти можна! Сльози істеричної жінки падали йому просто на обличчя. Вона шепотіла над самісіньким вухом! її перелякані слова, заламані руки, білі і мляві вище ліктя, мов тісто,— ніби підбурювали завдати їй болю... Хтось мас вмерти, кимось доведеться пожертвувати! А вона безпорадно плакала, ніби навмисне дратуючи його, "Ну чого ти хочеш, чого тобі треба?"

Нарешті Чарлз заговорив. Десь за годину йому ніби пощастило її переконати. Вона заснула, знесилена під плачу, трохи п'яна, а він лежав, дивлячись у темряву, і віддавався думкам про свою дочку.

Вранці Чарлз холодно застеріг Франсіс:

— Щоб ти більш ніколи не говорила зі мною так, як учора. Ніколи!

Вона перелякано кивнула на знак згоди.

Тепер Чарлз почав в обідній час приїздити на своїй машині в район, де жила дочка, і потім пішки прогулюватися по навколишніх вулицях. Він уже впізнана н обшарпані занедбані крамнички, вузькі провулки, ганки перед будинками, де грілися на сонці негренята. Він доходив аж до університету, з його сучасними вульгарними гуртожитками, що гордовито виставляли напоказ свою бетонну фактуру. Тут байдикувала обшарпана молодь, а поряд пристойно вдягнені молоді люди з книжками в руках поспішали в яскраве царство бетону і сонця. Тут надмір скла, глухих, суцільних стін і газонів. Чарлз мружив очі від яскравого блиску і блукав, сподіваючись десь зустрітися з нею.

Шукав у натовпі дівчину з рудим волоссям. Дівчину, яка була не зовсім дівчиною.

Кілька разів він підходив до її помешкання й стукав у двері. Але ніхто не відповідав. Одного разу він чув, що в кімнаті надривалося радіо, проте й тоді йому ніхто не відчинив.

Чарлз мріяв про неї — про дівчину з вогненно-рудим волоссям.

Нарешті вона подзвонила йому. Сказала кволим голосом:

— Ти потрібен мені. У мене неприємності.

Коли він увійшов до кімнати, вона лежала в ліжку. Цього серпневого дня у місті стояла спека, було душно, а вона лежала в ліжку під кількома покривалами і дрижала. Вона запитала Чарлза:

— Чому ти їхав так довго? Ти не заявляв у поліцію? Мені весь час вчуваються поліцейські сирени. Я не поїду ні з якою швидкою допомогою, обхоплю двері ногами і не поїду, пе дам себе витягти звідси... Хай розірвуть мене надвоє, але не дам, щоб мене винесли крізь оті кляті двері...

— Ні, я нікому не заявляв. Усе буде гаразд,— заспокоїв її Чарлз. У неї було перекошене, жахливо обличчя. В кімнаті стояв задушливий сморід. Вона лежала горілиць на матраці, без подушки, на зібганому простиралі.

— Що сталося? — спитав Чарлз.

— Нічого. Мепі треба грошей. Оце і все. Грошей. І щоб зараз.

— Може, покликати лікаря?

— Ні, ніяких лікарів.

— Ллє ж... але ж ти нездорова... Вона закричала, зводячись на лікті:

— Спробуй сунути свого носа в мої справи і ти пожалкуєш! Що ж, звісно, ти мій батько, але тільки й того... В мене є свої плани... Хочу побачити західне узбережжя... Я драпаю з цього паршивого міста... мені треба грошей. Я загубила гроші, якими збиралася заплатити за квартиру. А ще мені треба віддати сто доларів Джінпі. Я загубила номер твого телефону і ніяк пс могла знайти телефонну книгу...— Спересердя дівчина заплакала і почала гатити по покривалу сухими кістлявими кулачками,— А ти... ти мені не потрібпий! Я не люблю тебе! Ти ні разу не назвав мене на ім'я, та й ніяк не називаєш мене! Ні рану не поцілував! Я не люблю тебе! Я драпаю звідси І мені потрібні гроші, і ти краще дай їх мені, якщо не хочеш неприємностей... Я подамся в Каліфорнію і, и к що колись повернуся на цей смердючий смітник, то лише такою, яку всі оці виродки будуть цілувати в сідницю, бо тут є... є виродки... по них так і плаче в'язниця, повір мені,— її голос піднісся аж до зойку,— и к що вони

гадають, що можуть обдурити мене! Мене! Іюпихати мною! Пі, вони пе будуть попихати мною. Н так їм і сказала, що я їх можу в одну мить запроторити до в'язниці, що мій батько ось так,— вона підняла вгору два щільно стулені пальці,— ось так із самим мером Детройта і з комісаром поліції, тому я можу пересадовити всіх отих проклятих сучих синів!

— Кому ти це казала? Хто вони? — обережно спитав Чарлз.

— Давай мені гроші, і забирайся звідси геть!

— Але...

— Я сказала, давай! Я вмираю! Я не можу так! Ти хочеш здихатися мене, хочеш, щоб я вмерла, ти, мерзенний негіднику, я знаю, я бачу по твоїх поганих лихих очах, якщо я помиратиму, ти запхасш мені в рот покривало і задушиш мепе, тільки не бреши, я знаю, ти навалишся на мене і запхаєш покривало мені в горлянку, задушиш мене, а потім підпалиш будинок... я знаю тебе... бачила твої фотографії в газеті...

Вона вже сиділа, розмахуючи на всі боки кістлявими кулачками. Обурено теліпалися її маленькі неживі груди.

— Давай гроші! Давай мені гроші.

У нього серце несамовито калатало. Вона не дівчина, не жінка, не людина. Вона була просто живою присутністю і більш нічим, нічим, окрім злої, змученої плоті, якимось чином приведеної ним на світ. Його дочка. Невже він міг би справді задушити її? Навалитися на оце маленьке розгніване тіло, затиснути його колінами і запхати оту огидну ковдру їй у горло?.. В її злий рот?

Чарлз приклав руку до грудей і відчув, як шалено б'ється під рукою його збурене серце. Він витяг гаманець.

— Ось, бери гроші! — промовив Чарлз пошепки.— Це для тебе! Купи собі, що хочеш! Живи, як хочеш, і роби, що хочеш. їдь до Каліфорнії, дивись, що хочеш,— квапливо шепотів він, ніби побоювався, що хтось підслухає.— Перед тобою все відкрито... Ти молода... Все приваблює тебе, чекає на тебе... не бійся...

Побачивши гроші, вона ніби прокинулась, для певності струснувши головою, неначе щоб прогнати сон. Нахилилася схопити гроші.

— О боже, ти врятував мені життя... ти врятував мені життя...— повторювала вона знову й знову.

№

Чарлз спостерігав, як вона хапала гроші, банкнот за банкнотом. її неживі, білі, худі груди обвисли. Ключиці аж світилися з-під шкіри.

— Ти врятував мені життя...— Вона витерла щоки, ніс— Боже, це ж добре. Якраз вчасно... А тепер можеш іти.

Але він боявся прощатися. Невже не було більше про що говорити? Він повинен обов'язково пояснити їй, сказати: "Ти змінила моє життя... я люблю тебе..."

— Тепер можеш іти,— нетерпляче повторила вона.

— Ти... ти не бійся...

— А чого б це у бісового батька мала я бояти-си? — скоса зиркнула вона на Чарлза.

Заточуючись, він вийшов па вулицю. Повз нього повільно проїхала патрульна поліцейська машина. Повітря аж тремтіло від спеки.

Простуючи до своєї машини, Чарлз побачив трьох молодих людей — хлопців чи дівчат, він так і не розібрав,— які, спершись об стіну будинку, сонними очима втупилися в протилежний бік вулиці. Чарлз теж глянув туди, але нічого не побачив, крім покинутої бакалійної крамниці. Нони були не по літах урівноважені, з порожніми, голодними, розсудливими обличчями хитрих, але безсилих звірят. Чарлзу раптом стисло серце від жалю до них і до своєї дочки, таких молодих і водночас таких старих людей. Місто не прийняло їх, відняло в них майбутнє.

■— Може, дасте що-небудь, містере? — якийсь хлопчина простяг до Чарлза руку. Чарлз миттю спорожнив гної кишені — двадцять п'ять центів, дві монети по двадцять п'ять, півдолара, кілька десятицентових монет. Він зсипав їх одну за одною в брудну, тремтячу (І байдужу руку, аж поки в нього нічого не лишилося.